

Адреса матеріалу: [//yur-gazeta.com/interview/sogodni-arbitrazh--ce-ostrivec-stabilnosti-yakogo-biznes-potrebue-naybilshe.html](https://yur-gazeta.com/interview/sogodni-arbitrazh--ce-ostrivec-stabilnosti-yakogo-biznes-potrebue-naybilshe.html)

ІНТЕРВ'Ю, ВІВТОРОК, 05 ТРАВНЯ 2026 Р., 13:51

Сьогодні арбітраж — це острівець стабільності, якого бізнес потребує найбільше

ЮРИДИЧНА ГАЗЕТА, ЮРИДИЧНА ГАЗЕТА,

МИКОЛА СЕЛІВОН, ---, ГОЛОВА МКАС ПРИ ТПП УКРАЇНИ

2025 рік став для ІСАС часом інтенсивності: до провадження прийнято 304 справи, а 296 справ уже завершено розглядом. Попри виклики четвертого року повномасштабної війни, інституція демонструє унікальні показники: 76,6% нових спорів виникли з контрактів, укладених уже після лютого 2022-го, а понад 90% справ розглядаються у строк до шести місяців.

Водночас нещодавне ухвалення закону №12141, який відкриває можливість розгляду інвестиційних спорів в Україні, може суттєво змінити роль арбітражу та посилити довіру іноземних інвесторів до української юрисдикції.

Як вдалося збільшити надходження арбітражного збору у 2,5 рази відносно рівня 2021 року? Чому за останні три роки судами не було скасовано жодного рішення ІСАС та якими будуть наступні кроки цифрової трансформації арбітражу?

Про стійкість інституції, нові законодавчі можливості та майбутнє України як арбітражного хабу Східної Європи розповідає [Микола Селівон](#), голова ІСАС при ТПП України.

— Миколо Федосовичу, ми планували з вами розпочати інтерв'ю з підсумків 2025 року, однак спілкуємося одразу після прийняття ВРУ дуже важливого закону, відомого як законопроект № 12141, що визначатиме розвиток інвестиційного арбітражу в Україні. Тому дозвольте почати саме з цього питання. Розкажіть, будь ласка, чим важливий цей закон, чи був залучений ІСАС до цього процесу та як зміниться арбітраж після набрання законом чинності?

— ІСАС дуже очікував на прийняття цього закону. Символічно, що в першому читанні законопроект № 12141 був ухвалений 30 квітня 2025 року, а майже точно через рік – 28 квітня 2026 року – вже як закон.

Цей закон дійсно потрібний не лише для арбітражної спільноти, а й для України як держави з декількох підстав. По-перше, внесенням змін до статті 1 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» суттєво розширена предметна компетенція комерційного арбітражу у двох напрямках: поняття «міжнародний спір», крім ознаки, що сторона спору знаходиться за кордоном, доповнено новими ознаками, зокрема такими як предмет арбітражної угоди, пов'язаний з більше ніж з однією державою, чи місце виконання значної частини зобов'язань знаходиться за кордоном тощо і тим самим більше категорій спорів підпадає під юрисдикцію арбітражу і які до цього часу не мав права розв'язувати арбітраж. Але головне – цим законом комерційному арбітражу, з місцезнаходженням в Україні, надано право розглядати інвестиційні спори – принципово нові спори інвестора з державою у зв'язку зі здійсненням інвестиційної діяльності на території України чи іншої держави. Це сигнал іноземним інвесторам, що навіть під час війни Україна продовжує розвивати сучасні механізми захисту інвестицій і дотримуватися принципу верховенства права. Саме тому такі зміни можуть суттєво вплинути на довіру інвесторів до України. Особливо важливо це зараз, коли країна потребує значних інвестицій у відбудову секторів економіки та повоєнному відновленню країни.

По-друге, законодавець вирішив модифікувати процедуру формування складів арбітражних судів для розгляду конкретних справ. Залишивши за сторонами право за власним розсудом узгоджувати процедуру призначення арбітрів та їх безпосередньо призначати – за Президентом ТПП України – функції призначення арбітрів та розв'язання питань про відвід або припинення мандата арбітра для арбітражів ad hoc, у законі ці функції для постійно діючих установ покладаються на органи, визначені їхніми регламентами. Це демократично і відповідає світовим тенденціям.

Ще дві позитивні новели – зміни щодо розширення компетенції арбітражу поширюються також на арбітражні угоди, укладені до набрання чинності новим Законом. Що це значить? За загальним правилом цей закон поширюється на арбітражні угоди, прийняті після вступу його в дію. Однак є багато укладених раніше угод, в яких «продвинуті» сторони заклали розширену компетенцію арбітражу. По пам'яті, ІСАС двічі відмовляв у прийнятті позову резиденту до резидента, хоча зобов'язання за спірними контрактами виконувалось в іншій країні. Зі вступом в дію цього закону цей спір арбітрабельний.

І останнє. Вперше після прийняття закону про арбітраж 1994 року держава прямо заявила про підтримку національних арбітражних інститутів і про розвиток українського ринку арбітражних послуг, надавши відповідні рекомендації Кабміну та іншим органам влади та державним підприємствам, тим самим створюючи проарбітражний клімат в державі. Також цей закон є необхідним і в контексті євроінтеграційного процесу, оскільки розвиток сучасної арбітражної інфраструктури є частиною ширших реформ на шляху до членства України в ЄС.

Що стосується ролі ICAC, то ідея цього закону зародилася в надрах нашої установи, вона була підтримана науково-дослідним інститутом правотворчості та науково-правових експертиз НАН України, а безпосередньо ініційована групою народних депутатів України. Усі виходили з того, що йдеться не лише про розвиток самого арбітражу, а й про формування України як сучасної дружньої до арбітражу юрисдикції та потенційного арбітражного хабу Східної Європи. Представники ICAC та арбітражної спільноти були активно залучені до професійного обговорення законопроекту у зв'язку з цим слід позитивно оцінити демократичну процедуру обговорення, яка панувала у Комітеті з питань правової політики Парламенту.

Хочу окремо подякувати Верховній Раді України за підтримку і розуміння проблеми, а групі народних депутатів України – авторів, які приділили увагу цьому питанню – за те, що виступили із законодавчою ініціативою.

— Тепер перейдемо до підсумків минулого року. Якщо коротко охарактеризувати 2025 рік для ICAC – це рік зростання, трансформації чи випробувань?

— 2025 рік для ICAC – це насамперед рік трансформації, яка відбувалась в умовах тривалих випробувань. Це був вже четвертий рік повномасштабної війни й, безумовно, він не був простим ані для країни, ані для бізнесу, ані для арбітражу, як і для кожного з нас.

Саме в таких умовах інституція проходить справжню перевірку на стійкість. Ми не лише забезпечили безперервність розгляду справ, а й продовжили вдосконалювати процедури, розвивати цифрові інструменти, посилювати міжнародну присутність. Попри всі об'єктивні труднощі, ми бачимо зростання складних транскордонних спорів і збереження довіри з боку сторін. Цей період став своєрідним підтвердженням здатності ICAC розвиватися навіть в умовах складного зовнішнього контексту, що саме по собі є показником зрілості.

Тому я б сказав, що 2025-й – це рік, коли випробування стали каталізатором змін. Ми трансформуємося, професійно зростаємо й одночасно зміцнюємо репутацію інституції як стабільного та передбачуваного майданчика для вирішення міжнародних спорів навіть у надзвичайно складних умовах.

— Чи є якась тенденція 2025 року, яка стала для вас особисто показовою?

— Важко виокремити, як ви кажете, «особисто показове». Краще це зробити в комплексі.

З одного боку, 2025 рік підтвердив стабільність роботи інституції: до провадження було прийнято 304 справи, а 296 справ завершено розглядом, причому понад 90% з них були розглянуті у строк до шести місяців після формування складу арбітражу. Це дуже важливий показник ефективності, особливо в умовах воєнного часу, коли швидкість і передбачуваність вирішення спорів мають принципове значення для бізнесу.

Водночас для мене більш показовою є така тенденція – ускладнення структури і характеру спорів, що розглядаються у ICAC. Ми дедалі частіше маємо справу з великими транскордонними комерційними спорами, які включають кілька контрактів, багаторівневі правовідносини та складні фактичні обставини. Зростає частка спорів із високою ціною позову, а також спорів, пов'язаних із довготривалими ланцюгами поставок, міжнародними логістичними контрактами та комплексними інвестиційними або будівельними проєктами.

Ще один дуже промовистий показник – 76,6% справ, прийнятих до провадження у 2025 році, виникли з договорів, укладених уже після початку повномасштабної війни. Це означає, що навіть в умовах високої економічної та безпекової невизначеності бізнес продовжує укладати нові міжнародні контракти та включати до них арбітражні застереження на ICAC.

Для мене це є свідченням дуже важливої речі – довіри бізнесу до інституційного арбітражу в Україні. Сторони свідомо обирають ICAC як професійний, нейтральний і передбачуваний механізм вирішення спорів, навіть коли працюють у складному геополітичному середовищі.

Показовою є й фінансова статистика: надходження арбітражного збору у 2025 році перевищили показники попереднього року та у 2,5 раза – рівень довоєнного 2021 року. Це опосередковано підтверджує не лише кількість, а й економічну вагу спорів, які передаються до ICAC.

Якщо підсумувати, для мене особливо важливим у 2025 році – це поєднання стійкості інституції та зростання довіри до неї з боку міжнародного бізнесу, що проявляється у збільшенні складних і економічно значущих спорів. Саме ця довіра, сформована у складних умовах війни, є, на мою думку, найважливішим інституційним результатом року.

Водночас це створює дуже важливий фундамент на майбутнє, адже післявоєнна відбудова України неминує супроводжуватиметься великою кількістю міжнародних контрактів і проєктів, а отже, і зростанням ролі арбітражу як ефективного механізму вирішення спорів, в тому числі інвестиційних.

— Чи відчуваєте ви, що роль міжнародного арбітражу в Україні сьогодні змінилася порівняно з довоєнним періодом?

— Так, зміни суттєві. Якщо раніше арбітраж сприймався переважно як ефективний механізм вирішення комерційних спорів, то сьогодні він став ще й елементом економічної стійкості держави. Арбітраж сьогодні виступає одним з інструментів підтримання економічної стабільності та правової передбачуваності для міжнародного бізнесу, який продовжує працювати з Україною.

Ба більше, на тлі глобальної турбулентності арбітраж стає тим острівцем стабільності, ясності та передбачуваності, яких наразі бізнес особливо потребує, – саме ці характеристики інституційний арбітраж здатен забезпечити.

Ми бачимо усвідомленіше ставлення сторін до арбітражних застережень, більшу увагу до процедурної ефективності арбітражу та виконуваності рішень. Крім цього, зросла увага до репутаційної частини: для міжнародних партнерів важливо розуміти, що в Україні функціонує стабільний і професійний механізм вирішення спорів. Тобто бізнес поступово змінює погляд на арбітраж як на форму ADR, необхідну для захисту його порушених прав та інтересів.

Окремо варто відзначити гнучкість та адаптивність діяльності ICAC після 2022 року. В умовах воєнного стану арбітражна інституція змогла забезпечити безперервність розгляду справ та виробити унікальний практичний досвід вирішення спорів у низці стратегічно важливих галузей. Йдеться, зокрема, про оборонну сферу, транспорт, будівництво та інфраструктуру, металургію і машинобудування, енергетику та природні ресурси. ICAC забезпечує безперервність арбітражного провадження навіть в умовах складних зовнішніх викликів, дотримуючись при цьому високих стандартів арбітражної процедури.

У сукупності ці фактори сприяють подальшому розвитку потенціалу України як арбітражної юрисдикції. Тому сьогодні роль арбітражу – ширша, ніж просто процесуальна. Це частина інвестиційної інфраструктури країни й важливий сигнал для інвесторів і торгівельних партнерів про те, що навіть у складних умовах у державі верховенство права та договірна дисципліна залишаються незмінними цінностями.

Я переконаний, що в найближчі роки роль міжнародного арбітражу у світі та Україні лише зростатиме. Питання реалізації міжнародних контрактів, інфраструктурних проєктів та участі іноземного бізнесу в післявоєнній відбудові неминуче вимагатимуть надійних і нейтральних механізмів вирішення спорів.

— Наскільки цифровізація реально змінила роботу арбітражу, а не просто спростила документообіг? Чи планує ICAC робити наступні кроки в цьому напрямку?

— Нові технології в ICAC впроваджуються вже давно і застосовуються досить ефективно: з 2020 року забезпечена електронна комунікація між учасниками арбітражного розгляду, сторонам наданий доступ до матеріалів справи в електронному форматі, а також переважна кількість засідань у справах проводяться із застосуванням відеоконференцзв'язку. Крім цього, надсилання повідомлень через засоби електронного зв'язку відповідно до чинного Регламенту ICAC є основним засобом інформування учасників про арбітражний розгляд.

Водночас цифровізація для нас – це не лише технічна модернізація окремих процесів, а й поступовий перехід до нової моделі адміністрування арбітражних справ. Саме тому одним із ключових завдань, які ми поставили перед собою у 2026 році, є розробка захищеної електронної платформи адміністрування арбітражних справ, яка б забезпечила повноцінне ведення електронних справ, подання позовів та інших процесуальних документів через офіційні вебресурси ICAC із синхронізацією з платформою, гарантувала б високий рівень конфіденційності й кібербезпеки, централізований безпечний обмін документами між Секретаріатом, арбітрами й сторонами та управління документами від моменту створення до архівного зберігання, передбачала автоматичні сповіщення про нові документи й процесуальні події, в якій будуть реалізовані технічні рішення для проведення слухань у режимі відеоконференції, зокрема через інтеграцію з міжнародно визнаними сервісами відеозв'язку тощо.

У 2025 році нам вдалося завершити підготовку технічного завдання для розробки такої платформи. Звісно, така глобальна цифрова реформа в ICAC вимагатиме й оновлення нашого офіційного вебсайту, який має бути функціонально інтегрований з електронною платформою адміністрування справ.

Ми йдемо до мети, що цифровізація повинна не лише оптимізувати внутрішні процеси, а й суттєво підвищити ефективність роботи Секретаріату і створити більш зручні, зрозумілі та передбачувані умови взаємодії для всіх учасників арбітражного процесу, а також надати нашим користувачам зручні та сучасні інструменти такої взаємодії, у тому числі через мобільні застосунки. Саме технології стають не лише необхідною частиною арбітражного процесу, вони стають визначальним елементом ідентичності та конкурентоспроможності арбітражної інституції, які забезпечують ефективність і комфорт, що так цінується користувачами арбітражу.

— Про амбітні плани щодо подальшої цифровізації поговорили. А чи очікувати всім змін до Регламенту ICAC або процедур?

— По-перше, цифровізація потребує змін до Регламенту. Правильніше внесенням відповідних змін до Регламенту впроваджуються нові технології, ці новели стають обов'язковими для всіх учасників арбітражного процесу. По-друге, український арбітраж є частиною глобальної арбітражної системи й не може існувати ізольовано від нових тенденцій та векторів розвитку, які сьогодні формують міжнародну практику вирішення спорів. Ми уважно відстежуємо розвиток провідних арбітражних інституцій світу та орієнтуємося на найкращі міжнародні стандарти, водночас враховуючи специфіку українського правового та економічного середовища. Саме тому поряд із цифровою трансформацією ми розглядаємо питання подальшої модернізації Регламенту ICAC, запровадження нових підходів до інституційної та процесуальної частин Регламенту. Отже, цифровізація і нове в арбітражі є двома складовими новел у Регламенті ICAC.

Зокрема, абсолютно новими для процесуальної частини Регламенту будуть норми про інтеграцію майбутньої електронної платформи у процедуру розгляду арбітражних справ, правове регулювання Особистих кабінетів користувача і загалом формування порядку адміністрування справ через електронну платформу, що дозволить зробити процес ефективнішим і сучаснішим. Спочатку ми бачимо використання електронної платформи альтернативним шляхом звернення до ICAC, але регламентація цього процесу має бути забезпечена.

Водночас цифрова трансформація арбітражу ставить і нові питання, зокрема, щодо конфіденційності даних, стандартів професійної етики та використання технологій штучного інтелекту в арбітражному процесі. Тому ми також працюємо над оновленням етичних стандартів і розглядаємо можливість розробки рекомендацій щодо застосування таких технологій.

Ще один важливий блок, який потребуватиме нових регламентних процедур, – це інвестиційний арбітраж. У цьому контексті важливим кроком стало ухвалення Верховною Радою у 2025 році законопроекту №12141, який спрямований на розширення компетенції міжнародного комерційного арбітражу. Зокрема, йдеться про наділення міжнародного комерційного арбітражу з місцезнаходженням в Україні правом розглядати інвестиційні спори.

З огляду на ці законодавчі зміни ми також розглядаємо перспективу подальшого розвитку процедур ICAC у сфері розгляду інвестиційних спорів, зокрема можливість підготовки окремого інвестиційного регламенту або спеціальних процедурних положень.

— А як щодо практики українських судів? Наскільки судова система готова забезпечувати підтримку арбітражу на рівні європейських стандартів?

— На мою думку, сьогодні в Україні вже можна говорити про сформований проарбітражний клімат, який у багатьох аспектах відповідає європейським підходам до взаємодії судів і міжнародного арбітражу. А якщо непротокольо – я в захваті від проарбітражної політики наших судів. І найголовніше – при виконанні функцій контролю та сприяння міжнародному арбітражу державні суди України практично без збоїв діють в межах та лише у випадках, передбачених міжнародними конвенціями про арбітраж, Законом України «Про міжнародний комерційний арбітраж» та процесуальним законодавством. Знаменита формула процесуальних кодексів про те, що будь-які неточності в тексті угоди про передачу спору на вирішення міжнародного арбітражу та (або) сумніви щодо її дійсності, чинності та виконаності повинні тлумачитися судами на користь її дійсності, чинності та виконаності», стала, на щастя, методологічним підґрунтям для судів при розгляді справ щодо арбітражу.

Трохи статистики. Показовим є те, що не тільки минулого року, а й загалом з 2023 по 2025 роки жодне рішення ICAC не було скасовано, хоча заяв про оспорення подавалось до судів декілька десятків кожного року. Це свідчить як про високі стандарти роботи самого арбітражу, так і про виважений підхід судів до здійснення контрольних повноважень, коли втручання можливе лише у виняткових випадках, передбачених законом.

Важливо й те, що розгляд судами заяв у справах, пов'язаних з арбітражем, відбувається у відносно стислий строк. Зокрема, у 2025 році середній строк розгляду заяв про скасування арбітражних рішень становив, з апеляційним оскарженням, близько 6,5 місяців, причому в більшості справ він не перевищував шести місяців. Така оперативність також є важливим фактором формування довіри до юрисдикції.

У сукупності ці фактори формують важливий сигнал для міжнародного бізнесу: Україна поступово зміцнює свою репутацію юрисдикції, дружньої до арбітражу, де суди не конкурують з арбітражем, а виконують роль інституційної підтримки арбітражного процесу.

Водночас формування проарбітражного клімату – це не одноразове досягнення, а постійний процес. Для його подальшого зміцнення важливо зберігати й подальшу послідовність судової практики, розвивати спеціалізацію суддів у сфері міжнародного арбітражу та підтримувати високі стандарти арбітражної процедури. До речі, проарбітражний клімат – це складна категорія, елементами якої, крім проарбітражної політики державних судів, є державна політика у сфері арбітражу, зріле проарбітражне законодавство та позитивне ставлення у суспільстві до ADR.

Загалом я можу сказати, що Україна поступово утверджується як арбітражна юрисдикція з проарбітражним правовим середовищем у центрі Європи, що створює хороші передумови для подальшого розвитку міжнародного комерційного арбітражу.

— Якщо одним реченням: у чому сила українського міжнародного арбітражу сьогодні?

— Сила українського міжнародного арбітражу сьогодні – у справедливості арбітрів, стійкості інституції та здатності забезпечувати ефективність навіть у надскладних умовах.

— Яким ви бачите ICAC через 5-10 років? Чи може Україна стати регіональним арбітражним хабом у Східній Європі?

— Через 5-10 років я бачу ICAC як сучасну, технологічно інтегровану та міжнародно впізнану арбітражну інституцію, яка впевнено конкурує за складні транскордонні спори та інвестиційні спори. Наш пріоритет – не лише кількість справ, а насамперед якість вирішення спору арбітрами незалежно від його рівня складності, довіра сторін і зрозумілість процедур.

Як я вже говорив, ми впевнено рухаємося до повноцінної цифровізації процесу, розвитку електронної платформи адміністрування справ, розширення міжнародного складу арбітрів і посилення стандартів етики та прозорості розгляду справ. Водночас ключовим залишатиметься людський фактор – професійність арбітрів і ефективність Секретаріату.

Щодо перспектив України як регіонального арбітражного хабу у Східній Європі – переконаний, що це реалістична мета. Україна має потужну юридичну школу, географічне положення між ЄС та країнами Східного партнерства, досвід роботи зі складними міжнародними контрактами, та ефективну практику функціонування арбітражу навіть в умовах воєнного часу.

Однак хаб формується не деклараціями, а системними кроками: сучасним проарбітражним законодавством, стабільною і прогнозованою судовою підтримкою, міжнародною промоцією інституції та довірою бізнесу. Водночас надзвичайно важливою є державна підтримка та усвідомлення на рівні державних інституцій, що розвиток міжнародного арбітражу – це елемент економічної політики та інвестиційної привабливості країни. Арбітражний хаб не виникає лише з ініціативи професійної спільноти; він формується там, де є стратегічне розуміння державою його значення, де забезпечується стабільність правил гри, повага до автономії арбітражу та синергія між судами, законодавцем і бізнес-середовищем.

Ці умови послідовно забезпечуються. Україна поступово може стати центром вирішення спорів у регіоні – прийняття закону про розширення компетенції арбітражу цьому доказ.

— Чи достатньо, на вашу думку, сучасне українське законодавство відповідає міжнародним стандартам арбітражу?

— Україна має доволі міцний фундамент арбітражного законодавства. Ще у 1994 році, ухвалюючи Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж», держава фактично побудувала його на основі Типового закону ЮНСІТРАЛ. Для того часу це був дуже прогресивний і далекоглядний крок, який дозволив Україні з самого початку інтегруватися в міжнародну систему арбітражу та сформувані зрозумілі для іноземного бізнесу правила вирішення спорів.

Важливим кроком (хоча вона і далась із труднощами) була процесуальна реформа 2017 року, яка законодавчо закріпила порядок розгляду в судах клопотань про скасування арбітражних рішень та про примусове їх виконання, а також виконання судами функцій сприяння арбітражу, зокрема у вжитті забезпечувальних заходів та сприянні судами в отриманні доказів. На жаль, принципово важливе питання щодо арбітрабельності спорів до цього часу перебуває на стадії дискусії.

Саме тому базові принципи українського арбітражного законодавства – автономія арбітражної угоди, обмежений судовий контроль, визнання та виконання арбітражних угод і арбітражних рішень – загалом відповідають міжнародним стандартам.

Водночас міжнародний арбітраж активно розвивається, а законодавство також має еволюціонувати разом із сучасними тенденціями. У 2025 році ми побачили справжній сплеск реформ у багатьох провідних арбітражних юрисдикціях світу, тому українське законодавство також не повинно «пасти задніх», адже я переконаний і вірю, що попереду в нас ефективне повоєнне відновлення України.

Як я вже говорив на початку, новий поштовх надасть нещодавно прийнятий закон щодо розширення компетенції арбітражу загалом і розвитку інвестиційного арбітражу в Україні зокрема.

Однак це лише один із кроків. Наступним логічним етапом має стати подальша гармонізація українського законодавства з оновленими положеннями Типового закону ЮНСІТРАЛ, зокрема в частині сучаснішого регулювання забезпечувальних заходів, розширення можливостей арбітражу щодо їх застосування та подальшого вдосконалення взаємодії між судами та арбітражем, а також уже згадуване розширення арбітрабельності спорів.

Отже, можна сказати, що Україна має добру законодавчу основу для розвитку міжнародного арбітражу. Але для того, щоб зміцнити позиції України як сучасного та конкурентного місця арбітражу, необхідно продовжувати поступову модернізацію законодавства з урахуванням найкращих міжнародних практик.

Copyright © 2010-2021 Юридична газета
Всеукраїнське професійне юридичне видання

Ця копія для особистого некомерційного використання. Поширення і використання цього матеріалу регулюється нашим абонентським договором і законом про авторське право. Для неособистого користування або замовити кілька копій, будь ласка, зв'яжіться з видавництвом.

Реєстраційне свідоцтво КВ №11259-139ПР від 24.05.2006 р.
www.yur-gazeta.com